

Kaip ir kasmet Laisvosios rinkos institutas skelbia du indeksus – šešių didžiųjų pagal gyventojų tankį ir 54 mažųjų savivaldybių. Jau devintus metus skelbiamas reitingas sudaromas pagal gyventojams ir investuotojams svarbiausias sritis, kur sprendimus priima savivaldybės, pavyzdžiui, vertinama ekonominė, socialinė situacija, savivaldybei priklausiusio turto valdymas.

„2018 m. į priekį išsiveržęs Vilnius yra investicijų traukos centras, pagal šį rodiklį vis labiau tolstantis nuo kitų savivaldybių. Čia aktyviausias verslas, į vienintelį iš didžiųjų miestų daugiau gyventojų pernai atvyko nei išvyko. Antroje vietoje likusi Klaipėda su sostine eina koja kojon – čia dalis socialinių rodiklių, tokių kaip socialinių pašalpų poreikis, buvo geriausi, savivaldybė mažai išsiskolinusi. Keletu žingsnių toliau esančių Šiaulių ir Kauno rodikliai labai įvairialypiai. Pavyzdžiui, Šiaulių gyventojams sąlyginai nebrangiai kainavo išlaikyti savivaldybės administraciją, savivaldybė yra nustačiusi gana palankius mokesčius. Vis dėlto Kaune ekonomika gerokai aktyvesnė“, – teigia Lietuvos laisvosios rinkos instituto analitikas Martynas Tininis.

Mažųjų savivaldybių indekse jau ne pirmus metus pirmauja Klaipėdos ir Kauno rajonai – žiedinės savivaldybės, kurios sugeba pasinaudoti šalia esančio didmiesčio teikiamais privalumais.

„Didelė dalis žiedinių savivaldybių gyventojų dirba greta esančiose didžiųjų miestų savivaldybėse, naudojami jų viešosiomis paslaugomis, kelių infrastruktūra, uždirba mieste aukštesnes pajamas, tačiau už jas į biudžetą sumokami mokesčiai atitenka žiedinei savivaldybei, nes jie skirstomi pagal deklaruojamą gyvenamąją vietą. Tai paranku žiedinėms savivaldybėms, bet ne didiesiems miestams. Tą iliustruoja ir šiuo metu vykstančios diskusijos. Tačiau problema slypi giliau – ar gyventojų skaičiumi susitraukusiai Lietuvai tikrai vis dar tinkamas nesikeičiantis savivaldos tinklas?“, – pastebi Lietuvos laisvosios rinkos instituto vyresnioji ekspertė Indrė Genytė-Pikčienė.

Šiomet Lietuvos savivaldybių indeksas atskleidžia neraminančių tendencijų. Nepaisant ekonomikos augimo, pernai net 44-ose iš 60 šalies savivaldybių daugėjo bedarbių, 26 savivaldybėse didėjo ilgalaikių bedarbių gretos. Neišsiverčiančiųjų be socialinių pašalpų daugėjo 22-ose, būsto šildymo ir išlaidų vandeniui kompensacijų poreikis augo net 54 savivaldybėse.

Lietuvos savivaldybių indekso duomenys taip pat rodo, kad atotrūkis tarp sėkmingų ir stagnuojančių savivaldybių toliau didėja. Dalį savivaldybių kompleksinės problemos kamuoja ne pirmus metus ir vis gilėja: mažas verslumas ir užimtumas, didesnis socialinės paramos poreikis. Ištrūkti iš užburto rato sunkiai sekasi Akmenės r., Ignalinos r., Kalvarijos, Kelmės

r., Kupiškio r., Šakių r. Biržų r., Joniškio r., Visagino ir Zarasų r. savivaldybėms. Pavyzdžiui, Zarasų r., Lazdijų r. ir Ignalinos r. savivaldybėse darbo pernai neturėjo beveik 15 proc. gyventojų, daugiau kaip 7 proc. šių savivaldybių gyventojų neišsivertė be socialinių pašalpų. Visos šios savivaldybės sparčiai tuštėja.

Ekspertai pastebi, kad dauguma šių savivaldybių yra pasienyje ar nutolusios nuo didžiųjų miestų, tačiau geografinė padėtis tikrai nėra nuosprendis. Tai įrodo sėkmingų savivaldybių pavyzdžiai. Pavyzdžiui, Birštone, Druskininkuose, Tauragėje, Rietave, Marijampolėje, Palangos m., Panevėžio r., Rietave ir keliose kitose savivaldybėse daugelis žmonių svarbiausių ekonominių ir socialinių rodiklių buvo geresni nei vidutiniai daugelyje savivaldybių.

„Šalies ekonomika – komandinis žaidimas, keleto lyderių neužtenka, o silpnąsias grandis būtina treniruoti. Savivaldybės turi stengtis išsiskirti, atrasti savo konkurencinius pranašumus, išnaudoti visas galimybes pritraukti investicijų, skatinti ekonominį aktyvumą ir palengvinti savo gyventojams galimybes dirbti ir užsidirbti. Kol bus savivaldybių, kur kas antras bedarbis darbo neranda ilgiau kaip metus, tiesioginių užsienio investicijų, tenkančių vienam gyventojui, rodikliai siekia vos po kelis eurus, negalėsime pasigirti sveika šalies ekonomika, o „gerovės valstybė“ taip ir liks burtazodis“, – indekso rezultatus apibendrina Indrė Genytė-Pikčienė.

Trumpai:

6 didžiųjų savivaldybių indeksas: 1. Vilniaus m., 2. Klaipėdos m., 3. Šiaulių m., 4. Kauno m., 5. Alytaus m., 6. Panevėžio m.

54 mažųjų savivaldybių geriausieji: 1. Klaipėdos r., 2. Kauno r., 3-4. Druskininkai ir Mažeikių r. 5-8 Palangos m., Panevėžio raj. Marijampolė, Šilutės raj.

Panevėžio miesto savivaldybė šiemet užėmė 6 vietą didžiųjų savivaldybių indekse (43 balai iš 100).

Geriau nei vidutiniškai* didžiosiose savivaldybėse įvertintos „Mokesčių“ ir „Biudžeto“, o prasčiau – „Komunalinių paslaugų“, „Transporto“, „Švietimo“, „Investicijų ir plėtros“ bei „Turto valdymo“ sritys. „Mokesčių“ srityje teigiamai įvertinta tai, kad 2018 m. Panevėžyje mokesčiai už verslo liudijimus siekė 144 eurus, tai – mažiau nei vidutiniškai (272 eurai). Pigesni verslo liudijimai buvo tik Šiauliuose (133 eurai).

Nekilnojamo turto tarifas siekė 0,8 proc. – mažiau nei vidutiniškai (0,9 proc.).

Kaip ir praeitais metais, „Biudžeto“ sritis aukštą įvertinimą gavo dėl vienos mažiausių skolų, kuri 2018 m. sudarė 8,4 proc. nuo pajamų, kai vidutinė skola buvo didesnė – 25,5 proc. Mažesnė skola buvo tik Klaipėdoje (6,6 proc.).

„Švietimo“ srityje prasčiau nei vidutiniškai vertinta, kad vienam moksleiviui teko 12,5 kv. m bendro mokyklų ploto, kai vidutiniškai didžiosiose savivaldybėse šio ploto vienam moksleiviui teko mažiau – 11,8 kv. m. Abiturientų valstybinių brandos egzaminų rezultatai tesiekė 48,7 balo ir buvo žemesni nei vidutiniškai (52,2 balo).

„Transporto“ sritis prasčiau įvertinta, nes savivaldybėje, vežant keleivius, nedalyvavo privatus sektorius. Jei šis sprendimas būtų persvarstytas, bei būtų skelbiama daugiau viešųjų konkursų transporto maršrutams aptarnauti, tai galėtų pagerinti „Transporto“ srities įvertinimą.

Prie prastesnio už vidutinį „Investicijų ir plėtros“ vertinimo prisidėjo tai, kad Panevėžio miesto savivaldybės sprendimai yra svarstomi teisme, bei vyksta tyrimai dėl Konkurencijos tarybos įpareigojimų nevykdymo.

Investicijų rodikliai buvo palyginti žemi, tačiau augo. 2017 m. vienam gyventojui teko tik 2 158 eurai materialinių ir 2 926 eurai tiesioginių užsienio investicijų, kai vidutiniškai jų teko 2 810 ir 5 722 eurai. Tiesa, galima pasidžiaugti tuo, kad, palyginti su 2017 m., tiek materialinių, tiek TU investicijų apimtys didėjo. Deja, ekonominio aktyvumo rodikliai buvo sąlyginai žemi: tūkstančiui gyventojų teko 41,2 veikiančio ūkio subjekto (vidurkis – 46,1), 41,2 verslo liudijimo (vidurkis – 41,8), 3,3 statybos leidimo (vidurkis – 3,8).

Nors ekonominis aktyvumas buvo palyginti žemas, kai kurie socialiniai rodikliai Panevėžyje buvo geresni nei vidutiniškai didžiosiose savivaldybėse. Nedarbo lygis siekė 7,2 proc. (vidurkis – 7,6 proc.), ilgalaikiai bedarbiai sudarė 18,6 proc. visų bedarbių, kai vidutiniškai – 19,2 proc. Panevėžio m. grynoji emigracija siekė 1,2 proc. nuo gyventojų skaičiaus (grynosios migracijos vidurkis buvo -0,5 proc.). Daugiau gyventojų neteko tik Alytus m. savivaldybė (1,7 proc.).

Nuo 2011 m. Lietuvos savivaldybių indeksas sudaromas pagal gyventojams ir verslui svarbiausias sritis, kuriose sprendimus priima savivaldybės. Reitingas sudarytas remiantis 2018 m. duomenimis.

Lietuvos savivaldybių indekse gerai vertinamos tos savivaldybės, kurios:

- *taupo mokesčių mokėtojų pinigus, gyvena pagal pajamas, skaidriai naudoja biudžeto*

lėšas;

- *savo veikla neriboja vartotojų pasirinkimo, skatina konkurenciją tarp paslaugas teikiančių įmonių ar įstaigų;*
- *mažina mokesčių naštą, užtikrina palankias sąlygas verslui;*
- *efektyviai valdo turimą turtą ir parduoda tą turtą, kuris nėra būtinas pagrindinėms funkcijoms vykdyti;*
- *atsisako nebūtinių, nepirminių savo funkcijų;*
- *savo funkcijoms vykdyti pasitelkia efektyviau veikiančią privatų sektorių;*
- *mažina administracinę ir biurokratinę naštą.*

2014 m. Lietuvos laisvosios rinkos instituto rengiamas savivaldybių indeksas [laimėjo prestižinį „Templeton Freedom Award“ \(JAV\) apdovanojimą](#). Tarptautinis apdovanojimas kasmet teikiamas organizacijoms už jų indėlį skatinant konkurenciją ir žmogaus veiklumą. Pagal Lietuvos laisvosios rinkos instituto parengtą metodologiją savivaldybės reitinguojamos Gruzijoje, Kenijoje, netrukus indeksą skelbs Bosnija ir Hercegovina, Latvija, Albanija.

